

José Tirado

Encara avui en dia, després de molts anys, es presenta Claude Chabrol com un gat vell de la *Nouvelle Vague*. No obstant, jo m'atreiria a afirmar que, de totes les seves pel·lícules, l'única que podria situar-se dins els paràmetres estètics proposats per la incipient onada francesa seria *El bello Sergio*. La resta dels seus films, des de les primerenques *Los primos*, *Las buenas mujeres* o *Landrú*, fins a les posteriors *La mujer infiel*, *El carnicero* o *La ruptura*, graviten a l'entorn d'una única obsessió: l'home, davant una situació límit, pot convertir-se en una despietada bèstia; ja sigui a causa d'un impuls passional imprevisible o de la perversitat innata que, fins aleshores, controlava.

Chabrol ha anat aguditzant, durant més de cinquanta pel·lícules, aquesta incisiva, pessimista i cínica interpretació de l'home i el seu entorn (la burgesia). Els seus darrers films (entre els quals destaquen *Gracias por el chocolate*, *No va más* i *La ceremonia*) s'erigeixen en autèntics testimonis de la crueltat humana, de la crueltat amb

què un director pot presentar els seus personatges i pot, al mateix temps, agredir l'espectador obligant-lo a presenciar una violència extrema. Una violència que Chabrol situa a les antípodes de l'explicitat del cinema americà actual i l'aproxima a la sensació de pressió suscitada sobre l'espectador-voyeur per cineastes com Hitchcock (*Psicosis*) o Michael Powell (*El fotógrafo del pánico*).

Aquest plantejament, que travessa la seva filmografia, i arriba al màxim nivell expressiu en les tres cintes esmentades anteriorment, ha induït un sector de la crítica a interpretar un cert estancament en l'obra del cineasta i a suposar que, amb aquestes darreres cintes, Chabrol es troba davant la perfecció definitiva del seu cinema i que es resisteix, per tant, a continuar explorant nous camins. Des del meu punt de vista, aquesta opinió està tan lluny de la realitat com poc fonamentada en criteris sòlids. ¿Això implica que també hauríem de desprestigiar l'obra d'Ozu o Mizoguchi perquè expliquen la mateixa història durant tota la seva carrera? Evidentment, no.

Aquests films han d'entendre's com una revisió depurada, i totalment vigent, de la seva filmografia que, com a mínim, ens deuria motivar a descobrir la resta de pel·lícules d'un desigual, però interessant, director.

Probablement, *Gracias por el chocolate* (2000) constitueixi l'exercici estilístic més notable, no només de l'obra de Chabrol, sinó també de gran part del cinema francès dels últims anys.

Prenent com a punt de partida una novel·la de Charlotte Armstrong, el director convoca Hitchcock i Lang per donar forma a un thriller que s'inspira, directament, en el cinema negre americà. Tot i així, i com era d'esperar, Chabrol subverteix els canons del gènere a partir del concepte d'*implosión*, que consisteix a abandonar el relat a mesura que avança, fins a deixar-lo pràcticament nu, cap al final de la cinta. Durant aquesta deriva, espolia els típics elements de suspens dins l'estructura argumental tradicional; explicita allò que devia ser intrigant: els moments insospitats, les accions imprevisibles i les actituds sorprenents esdevenen, als films de Cha-

bro, i especialment a *Gracias por el chocolate*, bé obviats o bé elements privats d'atenció.

Chabrol acaba creant un nou model d'intriga fundat sobre la imprevisibilitat dels fets i les actituds quotidianes que, de sobte, es tornen perverses. Però, fins i tot quan es produeix aquesta (in)esperada revelació, Chabrol presenta la violenta reacció dels seus personatges com un estadi natural de l'ésser humà. I, procedeix d'aquesta manera, perquè entén que no pot accedir a qualsevol explicació lògica o psicològica sobre els motius d'aquest comportament. Així, aquesta mancança d'explicació aconseguirà desdibuixar la frontera entre el bé i el mal, la qual restarà com un abisme sense resposta i, el que és més important, sense motius ni raons aparents.

Finalment, quan l'increscendo de la intriga ens faci preveure l'esperat clímax, del qual, al mateix temps, desconfiem per la seva imprevisibilitat, Chabrol ni sorprendrà, ni dilatarà l'espera, simplement ens farà tancar els ulls amb la mateixa impetuositat amb què el protagonista de *Él* (Buñuel) travessava el forat del pany.

Gracias por el chocolate s'estructura, doncs, al voltant d'un peculiar i enginyós sentit del suspens que, tot i portar l'empremta de Chabrol, no pot negar-se a referències com *Sospecha*, *Rebecca* o *La sogra*, del mestre Alfred Hitchcock.

Com podrem comprovar, aquesta depuració narrativa es dona, fins i tot, a l'anterior *No va más*, film amb què Chabrol va obtenir la Concha de Oro al Festival de Sant Sebastià l'any 1997. I dic fins i tot perquè, malgrat que abandonés, en aquest cas, algunes de les obsessions que han definit la seva carrera, el film gaudeix del mateix suspens que domina *Gracias por el chocolate* i, per suposat, també *La ceremonia* (1995).

A *La ceremonia*, Claude Chabrol parteix del mateix pretext per fer una dura crítica social. Tal i com va expressar en una entrevista realitzada a *Libération*, "*La ceremonia es un film político. Me irritaba el discurso que apuntaba que ya no había más lucha de clases. Me parecía algo así como un discurso de los dominadores, de los señores declarando a sus súbditos que la servidumbre ya no existía, como en un sueño. Es fácil decir estas cosas cuando no se tiene que pasar el plumero en casa de otro. Entonces, quería mostrar el punto de vista de aquellos que no son patronos y son explotados. Por mi parte, detesto la explotación más que ninguna otra cosa*".

El director francès reproduceix les desventures d'una serventa i una carterera que s'alien per atacar una família burgesa. Chabrol evidencia així les diferències entre classes: els burgesos de província són presentats com a persones cultes, amables i elegants, men-

tre que les joves que pertanyen a la classe més baixa es defineixen per la seva incultura i oposició a les estructures bàsiques de la comunitat (família i treball).

Probablement la novetat del plantejament chabrol·lià recaigui sobre el fet que, per primera vegada, no victimitzi la classe social més baixa, ni la sotmeti als desigs dels altres, sinó que, en aquest cas, la incita a rebel·lar-se i a atacar la burgesia. Així, mentre que en altres pel·lícules, com *La ruptura*, l'acció del treballador obeeix a un natural comportament en defensa pròpia, a *La ceremonia* l'instint d'annihilació sorgeix sense més excuses.

Amb aquest viratge, alguns van voler veure un autoreplantejament, per part de Chabrol, sobre la seva obra. Jo no crec que sigui més que una de les múltiples etapes que, de manera natural, es donen a la filmografia de qualsevol cineasta i, especialment, a la d'aquells que, com Chabrol, procuren renovar i donar una nova dimensió als elements que l'han obsessionat durant quaranta anys de carrera. Per aquest precís motiu, rebutjo el suposat estancament que se li atribuïa, ja que es pot dedicar tota una vida a explicar la mateixa història, però de maneres molt diferents. En definitiva, és una qüestió d'aplicació de mirades: potser allò que avui sembla blanc, demà es veurà negre. ■

